

Qəhrəmanlıq nümunəsi

İkinci Dünya müharibəsi dövründə antifaşist müqavimət hərəkatının görkəmli nümayəndəsi, əfsanəvi partizan Əhmədiyyə Cəbrayilovun anadan olmasından bir əsr ötür. Azərbaycan xalqının bu igid övladının 100 illik yubileyinin qeyd olunması ilə bağlı Prezident İlham Əliyev sərəncam imzalayıb. Sərəncamda Əhmədiyyə Cəbrayilovun bəşəriyyətin XX əsrdə məruz qaldığı qorxunc faşizm təhlükəsindən xilas edilməsində və nasizm üzərində qələbə çalınmasında böyük xidmətlər göstərmiş Azərbaycan xalqının mərd oğlu kimi rəşadətli döyüş yolu keçdiyi vurğulanıb: “1941-ci ildə müharibənin başlanması ilə ölkənin müdafiəsi üçün könüllü cəbhəyə yollanan Əhmədiyyə Cəbrayilov daha sonralar Fransa müqavimət hərəkatında fəal iştirak etmişdir. Əhmədiyyə Cəbrayilovun yüksək bacarıqla həyata keçirdiyi çoxsaylı kəşfiyyat əməliyyatlarındakı misilsiz şücaətləri layiqincə qiymətləndirilmişdir. Fransa dövlətinin orden və medalları ilə təltif edilmiş həmvətənimizin eyni zamanda müqavimət hərəkatı iştirakçıları sırasında xatirəsi əbədiləşdirilmişdir”.

Müharibə bir çoxu kimi onu da gənc yaşında qanlı-qadali günlərə ürcah etdi. Əhmədiyyə Cəbrayilov rəşadətli döyüş yolu keçib. Azərbaycan xalqının bu cəsur oğlu Fransa müqavimət hərəkatının qəhrəmanı kimi də adını tarixə yazıb.

O, 1920-ci ildə Şəki rayonunun Oxud kəndində dünyaya gəlib. 1935-ci ildə Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumuna daxil olaraq aqronom ixtisası üzrə təhsil alıb. Texnikumu bitirdikdən sonra təyinatla Qubaya, kolxozda işləməyə gəlib.

Bir müddət sonra hərbi xidmətə çağırılan Əhmədiyyə Cəbrayilov Nevinnomisk Təyyarçılıq Məktəbinə göndərilib. Bir neçə ay hazırlıq kursu keçib. Kiçik leytenant rütbəsi alıb.

Artıq doğmaları Əhmədiyyə Cəbrayilovun hərbi xidmətdən gəlişini gözləyirdilər. Ancaq onun hərbi xidmətinin bitməsinə az qalmış İkinci Dünya müharibəsinin başlaması xəbəri gəlib. Cəbrayilovlar ailəsindən cəbhəyə 5 nəfər - Paşa, Abdulsalam, Məmmədiyyə, Məmmədsadiq və Əhmədiyyə yollandı. Onlardan ikisi sağ qaldı.

Əhmədiyyə Cəbrayilov gənc yaşında qanlı-qadali müharibənin sərt üzünü gördü, ölüm qoxusunu dönə-dönə hiss etdi. Bir gün Xarkovdan 200 kilometr aralıda yerləşən, olduqca mühüm strateji mövqeyə malik bir şəhərə göndərilib. Şəhər üç dəfə almanlar tərəfindən işğal olunsa da, sovet ordusu onu geri qaytara bilmişdi. 1942-ci ilin aprelində isə tapşırıq əsən, Ukraynanın Donbas şəhərinə yollanıb və 350-ci alayda siyasi rəhbər köməkçisi təyin olunub. Alayın tərkibində Ukraynanın Barvinko-Lozovaya-İzyum rayonu ətrafındakı döyüşlərdə iştirak edib. Fərqləndiyinə görə baş leytenant rütbəsi alıb.

1942-ci ilin aprel-may aylarında Ukraynada gedən ağır döyüşlərin iştirakçısı olub. Əməliyyat zamanı təyyarəsi Kursk ətrafındakı döyüşlərdə vurulub. Əhmədiyyə Cəbrayilov İzyum çayı yaxınlığında ağır yaralı vəziyyətdə almanlara əsir düşüb, Barbinka və Lvovdakı həbs düşərgələrinə göndərilib. Əhmədiyyə Cəbrayilov yoldaşları ilə birgə vaqonlara mindirib Polşaya, daha sonra Almaniyaya göndəriblər. Əsirlərin sayı həddən artıq çox olub. Ona görə onların bir hissəsini Fransaya aparıblar.

Əsirlikdə məşəqətlər görüb. Onu bir qrup əsir ilə 1943-cü ildə Dahau ölüm düşərgəsinə aparıb, qaz kamerasına salıblar. Bir müddət sonra qarovulçular kamerasının qapısını açıblar. Əsirlərdən birçə nəfər sağ qalıb. O, Əhmədiyyə Cəbrayilov idi...

1943-cü ilin sonunda göndərildiyi Rodezdəki Bürlup kazarmasında vərəm xəstəliyinə tutulub. Yenə ölməzləşib. Amma təleyi ondan üz döndərməyib. Gestaponun xadiməsi işləyən Janna adlı yunan qadını ilə rastlaşıb. Çox gözəl insan olan Jannaya müharibə ağır faciələr yaşatmışdı. Həyat yoldaşını və oğlunu faşistlər asmışdı. Bədbəxt qadın qızı ilə birgə baş götürüb Fransaya qaçmışdı. Janna Əhmədiyyəni vəfat etmiş oğluna bənzədir, ona elindən gəldiyi qədər kömək edirdi. Təmizlik işi apararkən gizlicə çörək də gətirirdi ki, Əhmədiyyə sağ qalsın.

Gestapoda bir gün onu yenə vənşicəsinə döyüblər. Öldüyünü güman edib zircəmiyə atıblar. Janna Əhmədiyyənin hələ sağ olduğunu görüb. Faşistlər onu basdırmaq istəyiblər. Janna əsirin oğluna oxşadığını söyləyib

və onu öz adəti ilə dəfn etmək üçün gestapodan izn istəyib. Bir gün qabaq qazdığı məzarda hava keçməsi üçün yer qoyub. Səhəri gün alman zabitlərinin müşayiəti ilə Əhmədiyyə dəfn edilib. Jannanın planını başa düşməyiblər. Tabutun aralı olduğunun fərqi nə varmasalar da, əsirin öldüyünə əmin olmaq üçün ona atəş açıblar. Yenə də təleyi ondan üz döndərməyib. Güllə Əhmədiyyənin ayağını yaralayıb.

Janna alman əsgərləri gədənədek gözləyib. Sonra Əhmədiyyəni məzardan çıxarıb evindəki zirzəmiyə aparıb. Gənc döyüşçünün qayğısına qalıb. Tezliklə sağalan Əhmədiyyə Cəbrayilov faşistlərdən qisas almaq, döyüş meydanlarını qayıtmaq üçün planlar qurub. Fransız dilini öyrənib. Partizan hərəkatına qoşulub. Ona “Xarqo” ləqəbi verilib.

Əhmədiyyə Cəbrayilov 1944-cü ilin 22 mayında Kaberta partizan dəstəsinə, sonra “Düma” ləqəbli kapitan Delplankin gizli ordusuna qoşulub. İlk vaxtlar partizanlar Əhmədiyyəyə o qədər də etibar etməyiblər. Onu sınamaq üçün bir neçə dəfə kəşfiyyata göndəriblər. Əhmədiyyə Cəbrayilov əməliyyatlardan uğurla qayıdıb. Həmin dəstənin tərkibində Tarn və Qaronun azad edilməsi uğrunda döyüşlərdə iştirak edib. Artıq Əhmədiyyə partizanların inamını qazanmışdı.

Partizan Xarqonun dəstəsinə ən çətin, mühüm tapşırıqlar verilir. Onların bəzisi almanların hücum planını öyrənmək məqsədi daşıyırdı. Kəşfiyyat tapşırıqlarını yerinə yetirmək üçün çox zaman tanımın deyə görkəmini, qi-yafəsini, adını dəyişməli olurdu. Əhmədiyyə Cəbrayilov “Armed Mişel”, “Fraj”, “Xarqo” və digər adlarla Fransanı azadlığı uğrunda döyüşlərdə iştirak edib. Alman faşistləri onun başına 10 min alman markası məbləğində mükafat təyin ediblər.

Növbəti tapşırıq Almaniyaya əsir aparılanların ailələrini xilas etmək olub. Əməliyyat zamanı faşistlər məsələni anlayıblar. Atışma başlayıb. Əhmədiyyə Cəbrayilov yaralanıb. O, yoldaşlarının köməyi ilə qaçsa da, çox uzağa gedə bilməyib. Huşsuz vəziyyətdə səhərdə dəmir yolu ilə şose yolun arasında qalmalı olub. Gündüz saat 3-də maşınla yoldan keçən general Javerin Əhmədiyyəni görüb. Maşını saxlatdırıb. Oberleytenant formalı zabitin üstündə sənəd yox idi. Onun alman zabiti olduğunu düşünüb. Maşınla hospitala gətiriblər. General həkimlərə əmr edib ki, onu nəyin bahasına olursa-olsun sağaltsın. Alman faşistləri hər yerdə axtardıqları partizan Xarqonu həyata qaytarıldıqlarını bilməyiblər.

Əhmədiyyə Cəbrayilov sağaldıqdan sonra özünü “oberleytenant Hofman” kimi təqdim edib. General Javer onu yanında işə götürüb. Sonra o, Albi şəhər komendantı təyin edilib. Həmin günlərdə düşərgədən qaçmalarına imkan yaratdığı əsirlərin arasında həmyerliləri də olub.

Əsirlikdən xilas etdiyi şəxslər bu müəmmalı qəhrəman barədə danışıblar. Onun kimliyini öyrənmək məqsədilə kəşfiyyata çıxan əsgər qarşısında partizan Xarqonu görəndə təəccüblənib. Yoldaşları ölmüş bildikləri Əhmədiyyənin sağ olduğunu eşidəndə seviniblər.

1944-cü ilin 17 avqustunda Montobanın 18-ci kilometrliyində yerləşən La Tangin adlı yerdə, Kossad və Realvil arasında gedən vuruşmalarda 6-cı briqadanın tərkibində döyüşüb. Avqustun 19-da Montoban azad edilib.

Əhmədiyyə Cəbrayilov əməliyyatların birində qəhrəman “Mixaylo” - Mehdi Hüseynzadə ilə görüşüb.

Partizan dəstəsi tərkibində Paris şəhərinin azad olunmasında da iştirak edib. Əhmədiyyə Cəbrayilov həmin gün general Şarl de Qolla tanış olub. O, 1944-cü ilin 28 avqustunda Montobanda yaradılan 3-cü briqadaya daxil olub. Vozj və Alzasdakı döyüşlərdə iştirak edib. 1945-ci ilin 13 martında Montoban Şəhər Bələdiyyə İdarəsinin başçısı Trankunun təsdiqlədiyi sənəddə Əhmədiyyə Cəbrayilovun Fransa müqavimət hərəkatında fəal iştirak etdiyi qeyd olunub.

Müharibə başa çatıb. Armed Mişel kimi tanınan Əhmədiyyə də bir çoxları kimi əsl qəhrəmana çevrilib. Haqqında minnətdarlıqla, sevgi ilə söz açıblar. Əhmədiyyə Cəbrayilovun ölkəsinin vətəndaşı olmasını arzulayanlar çox olub. Şarl de Qoll da dəfələrlə Armed Mişelə Fransada qalıb yaşamağı, Amerika səfirliyi isə ona ABŞ vətəndaşı olmağı təklif edib. Onun hərbi şücaətləri layiqincə dəyərləndirilib. Əhmədiyyə Cəbrayilov Fransanın Milli Qəhrəmanı adına layiq görülüb. O, həm də “Fəxri legion” ordeni ilə təltif edilib. Həmin orden hərbi paradlarda, rəsmi keçidlərdə ona generallardan qabaqda getmək hüququ verib.

O, bütün qəlbi ilə vətəninə bağlı idi. Şəkinin, orda qalan doğmalarının həsrəti Əhmədiyyə Cəbrayilovu rahat buraxmayıb. Nəhayət, 1946-cı ilin 25 noyabrında arzusu həyata keçib. Fransa Prezidenti Şarl de Qollun köməyi ilə vətənə qayıdıb.

Burada “KQB”çilər Əhmədiyyəni rahat buraxmayıblar. Moskvada yoxlama zamanı mükafatlarının bir hissəsini əlindən alıblar. Hətta onu “vətən xaini” adlandıırıblar.

Fransa Prezidenti Şarl de Qoll 1966-cı ildə SSRİ-yə səfər edib. Moskvada keçmiş dostu ilə görüşən Əhmədiyyə Cəbrayilov bundan sonra sovetlər ittifaqında da Fransanın Milli Qəhrəmanı kimi tanınıb.

Müharibənin yaraları sağalmasa da, həyatı axarına düşüb. 1947-ci ildə ailə qurub. Yeddi uşaq atası olub. 1970-ci ildə Şəki rayonu N.Nərimanov adına Kolxozda baş aqronom kimi işə başlayıb. Əməkdə də fərqlənib. 1971-ci ildə “Qırmızı Əmək Bayrağı” ordeninə layiq görülüb.

İkinci Dünya müharibəsinin əfsanəvi qəhrəmanı Əhmədiyyə Cəbrayilovun keçdiyi döyüş yolu yaddan çıxmıyır. O, 1986-cı ildə 5 fransız mükafatına - “Müharibə xacı”, “Hərbi şücaət xacı”, “Fransa Müqavimət hərəkatı medalı”, “İgidliyə görə medal”, “Yaralanmağa görə medal”a layiq görülüb.

1994-cü il oktyabrın 10-da Əhmədiyyə Cəbrayilov Şəkiddə yol-nəqliyyat qəzasında vəfat edib.

XX əsrin sonuncu onilliyində Azərbaycanın başının üstündə qara buludlar dolaşırdı. O günlərdə Vətənimizin suverenliyi və ərazi bütövlüyünün qorunması uğrunda döyüşlərdə qəhrəmanlıq nümunəsi göstərənlərdən biri də Cəbrayilovlar ailəsinin övladı oldu. Əhmədiyyə Cəbrayilovun oğlu, polis leytenantı Mikayıl ermənilərə qarşı döyüşlərdə igidlik göstərdi. O, 1992-ci ildə şəhidlik zirvəsinə yüksəldi. Mikayıl Əhmədiyyə oğlu Cəbrayilov Azərbaycanın ilk Milli Qəhrəmanlarındandır.

Rafiq HÜSEYNOV,
texnika elmləri doktoru,
professor, “Şəki ziyalları”
Xeyriyyə Cəmiyyətinin sədri